

2006 р. Ігоря Васильовича Качуровського було вшановано найвищою державною відзнакою – Національною премією України ім. Т.Г. Шевченка.

Туровська Л.В., старший науковий співробітник відділу термінології Інституту української мови НАН України, кандидат філологічних наук

СПЕЦИФІКА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

В англо-, германо- та слов'яномовній лінгвістиці майже одночасно виникла необхідність звернення до мови у професійній сфері спілкування як до феномену. Внаслідок цього з'явилися відповідні номінації: *languages for special purposes (LSP)* – в англо-американській літературі, *Fachsprachen* – в германомовній.

Зауважимо, що інтерес до мови спілкування професіоналів зародився не серед філологів. Уперше ідея про мову спеціального призначення з'явилась у працях чеського дослідника Любомира Дрозда, який назвав цю мову функціональною (або мовою у спеціальній функції).

Кожна конкретна мова спеціального призначення, зокрема і юридична, повинна розглядатися як сформована на основі системи (граматики, морфології, синтаксису) національної мови сукупність структур знання, які склалися за час становлення і функціонування відповідної предметної галузі, що репрезентує головну складову LSP – її термінологічну лексику. Очевидно, що для комплексного розгляду мови юриспруденції необхідно систематизувати галузеві знання і результати їхнього наукового представлення, а потім співвіднести виокремлені структури знання з їхніми мовними корелятами у тій системі одиниць номінації і термінів, за допомогою яких вони зrealізовані в національній мові.

Із цих позицій термін є носієм особливих структур знання, що характеризують мови спеціального призначення. термінологічна лексика – це не просто набір лексичних одиниць, які описують конкретну галузь знання, це система із мережею

зв'язків, репрезентована структурами знання, досвіду та оцінки, отриманими під час пізнавальної діяльності фахівців.

Специфіка LSP юриспруденції полягає в тому, що за опису конкретної ділянки знання використовують порівняно невелику кількість ключових понять, проте всі вони тісно пов'язані між собою, що знаходить відображення в лексичному оформленні їхніх дефініцій і особливо чітко виявляється під час укладання словника.

У розвитку галузевої термінології виокремлюється ряд провідних тенденцій, за якими можна спостерегти, наскільки близький зв'язок термінології з національною мовою, з її лексико-семантичними і номінаційними можливостями (лінгвістичний фактор), та наскільки відчутна залежність формування галузевих терміносистем від характеру розвитку сучасних знань (екстралінгвальний фактор). Окреслимо основні з цих тенденцій: нагальні потреби в термінах-неологізмах розширювали джерела поповнення терміносистем (через залучення значної кількості запозичень з інших мов і не літературних форм власної національної мови), одночасно активний процес інтернаціоналізації професійної сфери спричинив природне скорочення кількості продуктивних джерел і опертя на ресурси міжнародного лексичного фонду. Магістральною тенденцією останніх років стала гармонізація термінів, тобто забезпечення співвіднесеності національного і міжнародного рівнів; розширюється база номінації у сфері спеціальної лексики і за рахунок епонімічних назв та професіоналізмів. Цілком закономірно, що спеціальна мова послуговується власними назвами. Наукові відкриття пов'язані з іменами вчених, різними школами, напрямками, поглядами. Очевидною особливістю термінотворення стає й тенденція до максимальної конденсації словесного матеріалу в номінаціях засобами різних складноскорочених утворень.

Особливості системних зв'язків LSP виявляються і всередині самої системи, обумовленої і вербалізацією знань про основні поняття юриспруденції, і субкатегоризацією цих понять. Дослідження термінологічної лексики повинно бути обов'язково доповнене відомостями про те, як аналізовані терміни функціонують у текстах різного типу.

Процеси термінологізації як процеси виникнення термінів і становлення терміносистем тієї чи тієї галузі знання співвіднесені зі зворотними процесами детермінологізації.

Отже, основною лексичною і поняттєвою одиницею мови спеціального призначення є термін. Маючи ряд специфічних особливостей, він може реалізувати їх лише всередині термінологічного поля.

Кушакова-Костицька Н.В., кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України

НАУКОВИЙ СТИЛЬ У ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ

Спостерігаючи та аналізуючи наукову діяльність в Україні останнім часом, можна виділити певні специфічні тенденції при застосуванні наукового стилю сучасної української мови, зокрема, у юриспруденції. Зупинимось на такому жанрі юридичних наукових досліджень, як дисертація (кандидатська і докторська) та монографія.

Науковий стиль в юриспруденції передбачає “об’єктивний, доказовий, точний і неупереджений виклад інформації, яка повинна впливати не на почуття, а на розум і свідомість читача”. З поняттям наукового стилю безпосередньо пов’язане поняття культури мовлення, яка характеризується такими комунікативними ознаками:

- правильність, тобто дотримання норм сучасної української літературної мови. Полягає у доцільному використанні тих чи інших граматичних форм, синтаксичних структур у певному контексті;

- точність полягає передусім в однозначності сприйняття викладеної інформації;

- логічність виражається у способі організації тексту, його композиції, у точності вживання слів тощо;

- чистота мовлення передбачає відсутність позалітературних елементів (діалектизмів, жаргонізмів, професіоналізмів, іншомовних слів, якщо є українські відповідники, суржикових слів, слів-паразитів і т.п.);